

ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО СІМ'Ї ТА ШКОЛИ В ЗМІЦНЕННІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ДІТЕЙ ДО КІБЕРБУЛІНГУ

Комар Т. В.

доктор психологічних наук,
професор кафедри психології та педагогіки
Хмельницького національного університету
ORCID ID: 0000-0001-8957-0971

Руденко А. І.

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології та педагогіки
Хмельницького національного університету
ORCID ID: 0000-0003-1197-0646

Томашун Ю. В.

здобувачка вищої освіти
Хмельницького національного університету
ORCID ID: 0009-0005-9733-756

Стаття присвячена дослідженню проблеми зміцнення психологічної стійкості дітей до кібербулінгу в умовах інтенсивного розвитку цифрових технологій і розширення комунікацій у віртуальному просторі. Кібербулінг розглядається як одна з форм психологічного насильства, що здійснюється з використанням інформаційно-комунікаційних технологій і чинить довготривалі негативні наслідки для емоційного стану, самооцінки й соціальної адаптації дитини. У статті обґрунтовано, що ефективна протидія цій загрозі можлива за умови реалізації педагогічного партнерства сім'ї та школи, яке передбачає узгоджену, взаємодоповнювальну діяльність батьків і педагогів.

Також вивчено сутність педагогічного партнерства як інтегративного процесу, спрямованого на формування безпечного психологічного середовища, розвиток у дітей навичок саморегуляції, емоційної стійкості, критичного мислення й соціальної компетентності. Проаналізовано психолого-педагогічні підходи до розуміння феномена психологічної стійкості та чинників, що сприяють її підвищенню в умовах онлайн-комунікації. Окреслено практичні аспекти взаємодії між школою та сім'єю: спільне проведення профілактичних заходів, тренінгів із навчання безпечного користування інтернетом, налагодження постійного зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу, своєчасне реагування на випадки кібербулінгу.

У дослідженні використано методи аналізу й синтезу наукових джерел, порівняльний і системний підходи, що дало змогу сформулювати рекомендації щодо вдосконалення партнерської взаємодії батьків і педагогів. Результати можуть бути впроваджені в діяльність закладів загальної середньої освіти, використані шкільними психологами, соціальними педагогами, класними керівниками й батьками з метою профілактики кібербулінгу та розвитку психологічної стійкості учнів початкових класів.

Ключові слова: безпечне освітнє середовище, кібербулінг, онлайн-безпека, педагогічне партнерство, профілактика, психологічна стійкість, профілактика, сім'я, школа.

Komar T. V., Rudenok A. I., Tomashun Yu. V. Pedagogical partnership of family and school in strengthening children's psychological resistance to cyberbullying

The article is devoted to the study of the problem of strengthening children's psychological resistance to cyberbullying in the conditions of intensive development of digital technologies and expansion of communications in virtual space. Cyberbullying is considered as one of the forms of psychological violence, which is carried out using information and communication technologies and has long-term negative consequences for the emotional state, self-esteem and social adaptation of the child. The article substantiates that effective counteraction to this threat is possible under the condition of implementing a pedagogical partnership of family and school, which involves coordinated, mutually complementary activities of parents and teachers.

The essence of pedagogical partnership as an integrative process aimed at forming a safe psychological environment, developing self-regulation skills, emotional stability, critical thinking and social competence

in children was also studied. Psychological and pedagogical approaches to understanding the phenomenon of psychological stability and factors contributing to its increase in online communication were analyzed. Practical aspects of interaction between school and family were outlined: joint implementation of preventive measures, trainings on teaching safe use of the Internet, establishing constant feedback between participants in the educational process, timely response to cases of cyberbullying. The study used methods of analysis and synthesis of scientific sources, comparative and systemic approaches, which allowed to formulate recommendations for improving partnership interaction between parents and teachers. The results can be implemented in the activities of secondary education institutions, used by school psychologists, social educators, class teachers and parents to prevent cyberbullying and develop psychological resilience of primary school students.

Keywords: *safe educational environment, cyberbullying, online safety, pedagogical partnership, prevention, psychological resilience, prevention, family, school.*

Вступ. Сучасний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій відкриває перед дітьми широкі можливості для навчання, спілкування й самореалізації, але водночас створює нові ризики, у тому числі пов'язані з кібербулінгом. Ця форма агресивної поведінки, що реалізується в інтернет-просторі та соціальних мережах, набуває дедалі більшої поширеності серед дітей і підлітків. Актуальність проблеми зумовлюється тим, що кібербулінг має прихований характер, може відбуватися постійно, без фізичної присутності агресора та жертви, здатен спричиняти глибокі психологічні травми, знижувати самооцінку, порушувати соціальну адаптацію дитини, а в окремих випадках призводити до розвитку депресивних станів і суїцидальних тенденцій.

Поняття «кібербулінг» у науковому дискурсі трактується як цілеспрямовані повторювані дії з використанням цифрових технологій, спрямовані на приниження, залякування чи психологічний тиск на особу. Його сутність і наслідки вивчали зарубіжні дослідники, зокрема С. Хіндуджа, Дж. Патчін, Р. Слонже, П. К. Сміт, а також українські науковці: О. Іванова, Н. Котлова, І. Кон, Л. Найдюнова. Дослідники одноголосно акцентують увагу на необхідності системної профілактики цієї проблеми.

Одним із головних чинників, який здатний мінімізувати ризики кібербулінгу й зміцнити психологічну стійкість дітей, є педагогічне партнерство сім'ї та школи. Це поняття розглядається як узгоджена взаємодія батьків і педагогів, спрямована на досягнення спільної мети – забезпечення гармонійного розвитку дитини, формування в неї життєстійкості й безпечної поведінки в цифровому серед-

овищі. Теоретичні засади партнерської взаємодії в освітньому процесі обґрунтовано в працях І. Беха, О. Савченко, О. Гаврилової [3, с. 79], Л. Шелестової, Н. Бібік [1, с. 23], О. Ковалишин [4, с. 100], В. Ворожбіт-Горбатюк [2, с. 65], які підкреслювали роль взаємодовіри, рівноправності й взаємної відповідальності сторін.

Таким чином, дослідження педагогічного партнерства як механізму зміцнення психологічної стійкості дітей до кібербулінгу має не лише теоретичну, а й високу практичну значущість. Воно дає змогу виробити комплексні стратегії профілактики, що поєднують психолого-педагогічні ресурси школи та сім'ї, створюючи цілісну систему підтримки дитини в цифровому середовищі.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й визначити роль педагогічного партнерства сім'ї та школи в зміцненні психологічної стійкості дітей до кібербулінгу, а також виявити ефективні форми й методи взаємодії, спрямовані на профілактику та мінімізацію негативних наслідків цього явища для психічного здоров'я та соціального благополуччя учнів початкових класів.

Методи та методики дослідження. Дослідження зумовило використання комплексу загальнонаукових методів, спрямованих на глибоке опрацювання наукової проблематики. Зокрема, застосовано методи аналізу, синтезу, узагальнення й систематизації наукових джерел із педагогіки, психології, соціальної роботи й інтернет-безпеки, що дало змогу уточнити зміст базових понять: «педагогічне партнерство», «психологічна стійкість», «кібербулінг». Використано метод порівняльного аналізу для зіставлення підходів українських і зарубіжних дослідників

до проблеми взаємодії сім'ї та школи в зміцненні психологічних ресурсів дітей в умовах цифрового середовища. Метод класифікації застосовано для впорядкування форм і методів партнерської взаємодії учасників освітнього процесу, спрямованих на профілактику кібербулінгу. Також використано структурно-логічний метод, який забезпечив побудову логічної схеми взаємозв'язків між педагогічним партнерством, психологічною стійкістю й рівнем захищеності учнів від онлайн-насилства.

Результати. У сучасній педагогіці, згідно з О. Савченко, Н. Бібік [1, с. 67], І. Бех, поняття «педагогічне партнерство» трактується як форма взаємодії між педагогами, учнями та їхніми батьками, яка побудована на принципах рівноправності, взаємодовіри, відкритої комунікації та спільної відповідальності за результати навчання й виховання [7, с. 278]. Партнерство передбачає не лише обмін інформацією, а й активну участь усіх сторін в організації освітнього процесу, ухваленні рішень, вирішенні проблемних ситуацій. У контексті протидії кібербулінгу педагогічне партнерство набуває значення координаційного механізму, що забезпечує своєчасне виявлення загроз, психологічну підтримку й формування в дітей безпечної поведінки в онлайн-просторі.

У науковому розумінні К. Коннор, Дж. Девідсон, О. Чабан психологічна стійкість (резильєнтність) – це здатність особистості ефективно долати стресові ситуації, адаптуватися до змін і зберігати внутрішню рівновагу в умовах тиску чи кризових обставин. У дітей вона проявляється через уміння контролювати емоції, зберігати оптимістичне бачення в різних ситуаціях, шукати підтримку, конструктивно реагувати на труднощі. Психологічна стійкість не є вродженою властивістю, оскільки вона формується під впливом сімейного виховання, шкільного середовища, соціального оточення й особистого досвіду дитини. У випадку кібербулінгу високий рівень психологічної стійкості зменшує ризик глибокої емоційної травматизації та сприяє швидшому відновленню психологічного благополуччя.

Аналізуючи наукові дослідження, варто зауважити, що поняття «кібербулінг» визна-

чається як цілеспрямовані повторювані дії, що виконуються за допомогою цифрових технологій (соціальних мереж, месенджерів, електронної пошти, онлайн-ігор тощо) і спрямовані на приниження, залякування, дискредитацію чи психологічний тиск на дитину. На відміну від традиційного булінгу, він не обмежується шкільними стінами, має безперервний характер та анонімність, що ускладнює його виявлення й зменшує можливості безпосереднього захисту жертви. За даними досліджень Л. Найдьонової та О. Іванової, кібербулінг у дитячому й підлітковому віці є одним із провідних чинників зниження самооцінки, зростання тривожності й розвитку депресивних симптомів [6, с. 158]. Систематизація наукових підходів показує, що всі три поняття взаємопов'язані в досліджуваному контексті: педагогічне партнерство є інструментом, психологічна стійкість – очікуваним результатом, а кібербулінг – проблемою, вплив якої необхідно мінімізувати через інтегровані зусилля сім'ї та школи.

Зарубіжні й українські наукові підходи до взаємодії сім'ї та школи в зміцненні психологічних ресурсів дітей у цифровому середовищі мають спільне системне підґрунтя, однак відрізняються за концептуальними, методичними та культурними акцентами. У зарубіжній науковій традиції переважає соціоекологічна перспектива У. Бронфенбренера, що розглядає розвиток дитини у взаємопов'язаних системах мікро-, мезо- й екзосередовищ. Згідно з А. Мاستен, резильєнтність інтерпретується як результат щоденних підтримувальних впливів сім'ї, школи та громади, а партнерська взаємодія конкретизується через модель батьківської участі Дж. Епштейна, концепцію цифрового громадянства й рамки соціально-емоційного навчання (CASEL). Українські підходи спираються на гуманістично-ціннісну парадигму виховання І. Беха й концепцію «Нова українська школа» з наголосом на рівноправності суб'єктів освітнього процесу та спільній відповідальності за розвиток дитини, за О. Савченко, Н. Бібік. Питання медіапсихології та безпечної поведінки учнів у цифровому середовищі розкриваються через призму формування культури довіри між школою й батьками. Незважаючи на різницю

в культурному контексті, цілі досліджень збігаються: зарубіжні й українські автори прагнуть укріпити психологічну стійкість дітей і сформувати безпечні навички поведінки в онлайн-просторі. Західні науковці деталізують результати через індикатори соціально-емоційного розвитку, цифрового громадянства й вимірювані показники зниження рівня кібербулінгу, тоді як українські дослідники переважно інтегрують ці завдання в компетентнісний і виховний вимір Нової української школи [5, с. 31].

Механізми партнерства в зарубіжних дослідженнях представлені в стандартизованих моделях взаємодії, таких як шість типів партнерства за Дж. Епштейном, мультикомпонентні антибулінгові програми та шкільні політики «whole-school approach». В українській практиці переважають адаптовані форми роботи: батьківські всеобучі, класно-батьківські ради, інтеграція медіаграмотності у виховну роботу з учнями, індивідуальні консультації з психологом і соціальним педагогом. Західний інструментарій більш чітко вимірюваний і стандартизований, тоді як український відзначається культурною чутливістю й гнучкістю.

В оцінюванні ефективності також простежується різниця: зарубіжні дослідники надають перевагу лонгітудним дослідженням, рандомізованим контрольованим експериментам і валідованим шкалам резильєнтності та шкільного клімату. Українські науковці частіше застосовують теоретико-методичні узагальнення та якісні методи аналізу, хоча останніми роками зростає інтерес до кількісних інструментів вимірювання.

Культурно-ціннісний вимір також впливає на підходи. У західних країнах підкреслюється індивідуальна агентність дитини й плюралізм сімейних моделей, тоді як в Україні акцент робиться на колективній відповідальності, виховному потенціалі спільних заходів і формуванні шкільної спільноти довіри. Різний ступінь інституційної зрілості й ресурсного забезпечення визначає й правове підґрунтя. За кордоном діють усталені шкільні політики цифрової безпеки, тоді як в Україні нормативна база щодо протидії кібербулінгу активно розвивається в межах освітніх

реформ. Загалом обидві традиції визнають партнерство сім'ї та школи головним чинником підвищення психологічної стійкості дитини в умовах цифрової реальності. Оптимальним напрямом для України є інтеграція західних вимірюваних моделей і методів оцінювання з національними гуманістичними засадами, що забезпечить й об'єктивність результатів, і культурну релевантність профілактичних практик.

Ефективна профілактика й мінімізація негативних наслідків кібербулінгу серед учнів початкових класів вимагає комплексної системи форм і методів педагогічної взаємодії, що ґрунтуються на принципах партнерства, превентивності та психологічної підтримки [8, с. 289–290]. В умовах все більшої цифровізації освітнього середовища особливої ваги набуває інтеграція виховних, навчальних і психокорекційних заходів у єдину стратегію, спрямовану на формування в дітей базових навичок безпечної онлайн-поведінки, стресостійкості й соціально-емоційної компетентності. Однією з головних форм взаємодії є спільні батьківсько-педагогічні проекти, які передбачають регулярне обговорення теми безпеки в Інтернеті, розроблення сімейних цифрових правил та узгодження підходів до моніторингу онлайн-активності дитини. Такі проекти забезпечують єдність виховних впливів сім'ї та школи, формуючи в дитини узгоджену систему цінностей і поведінкових орієнтирів.

До методів, що довели свою ефективність, належать інтерактивні форми навчання: тренінги, рольові ігри, моделювання проблемних ситуацій, які дають змогу учням у безпечному середовищі відпрацьовувати способи реагування на випадки кібербулінгу. У поєднанні з методами соціально-емоційного навчання вони сприяють розвитку емпатії, асертивності, здатності до конструктивного вирішення конфліктів. Особливе місце посідає інформаційно-просвітницька робота з батьками та педагогами, яка включає семінари, вебінари, методичні консультації щодо ознак кібербулінгу, алгоритмів реагування та правових аспектів захисту дітей. Це підвищує рівень цифрової компетентності дорослих і забезпечує їхню готовність оперативно

втручатися в кризові ситуації. Важливим інструментом є створення в школі безпечного психологічного клімату через систематичну діяльність практичного психолога, соціального педагога та класовода, що включає індивідуальні бесіди, групові дискусії з використанням арт- і казкотерапії для молодших школярів. Це дає змогу своєчасно виявляти ознаки психологічного напруження в дітей і проводити корекційні заходи. Ефективність зазначених форм і методів зростає за умови впровадження політики «нульової толерантності» до булінгу, яка закріплена у внутрішніх документах закладів освіти й підтримується всіма учасниками освітнього процесу. Така політика сприяє формуванню в дітей відчуття захищеності й упевненості, що будь-який прояв агресії буде своєчасно помічений і врегульований.

Отже, поєднання інтерактивних педагогічних методів, сімейно-шкільного партнерства, психологічної підтримки та нормативно закріплених механізмів реагування створює багаторівневу систему профілактики й мінімізації негативних наслідків кібербулінгу, що забезпечує збереження психічного здоров'я та соціального благополуччя учнів початкових класів.

Висновки. Дослідження дало змогу проаналізувати роль педагогічного партнерства сім'ї та школи в зміцненні психологічної стійкості дітей до кібербулінгу й визначити основні підходи до його профілактики. Узагальнення наукових джерел засвідчило міждисциплінарний характер проблеми та важливість узгодженої взаємодії сім'ї й школи. Порівняльний аналіз показав, що і в українських, і в зарубіжних підходах партнерство визнано ключовим чинником захисту дітей від онлайн-агресії, хоча акценти різняться: західні моделі орієнтовані на стандартизовані індикатори та соціоекологічний підхід, українські – на гуманістично-ціннісні засади й культурну релевантність. Ефективна профілактика передбачає поєднання інтерактивних тренінгів, спільних проєктів, соціально-емоційного навчання, просвітницької роботи з батьками та політики «нульової толерантності» до булінгу. Такий комплекс сприяє формуванню стресостійкості, емоційної саморегуляції й безпечної цифрової поведінки учнів. Педагогічне партнерство є необхідною умовою зміцнення психологічних ресурсів дитини, а перспективним напрямом є розроблення інтегрованих програм профілактики, адаптованих до молодшого шкільного віку й українського контексту.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. Нова українська школа: poradnyk dlia vchytelia. Київ : TOV «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
2. Ворожбіт-Горбатюк В. Компетентність педагогічного партнерства як базис якості вищої педагогічної освіти. *Молодь і ринок*. 2021. № 10. С. 63–68.
3. Гаврилова О. Л. Формування нового освітнього простору на принципах педагогіки партнерства. *Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах нової української школи* : збірник науково-методичних матеріалів конференції. Київ, 2019. С. 78–86.
4. Ковалишин О. Педагогічне партнерство школи та сім'ї: особливості залучення батьків до освітнього процесу. *Нова педагогічна думка*, 2025. Т. 122. № 2. С. 99–104.
5. Кононова М. М. Психологічні чинники кібербулінгу серед підлітків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Психологія»*. 2023. № 4. С. 29–32.
6. Найдюнова Л. А. Гуманізація стосунків через подолання цькування в шкільній спільноті. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. Київ, 2007. № 17 (20). С. 157–166.
7. Резніченко І. Педагогічне партнерство сім'ї та школи в умовах НУШ. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2018. № 59. С. 279–285.
8. Тюріна В. О., Вавренюк Т. Д. Кібербулінг як форма психологічного насильства в підлітковому та молодіжному середовищі. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України*. Харків, 2020. С. 287–290.

References

1. Bibik, N. (2017). *Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia* [New Ukrainian School: a guide for teachers]. Kyiv: TOV «Vydavnychy dim "Pleiady"». 206 p. [in Ukrainian].

2. Vorozhbit-Horbatiuk, V. (2021). Kompetentnist pedahohichnoho partnerstva yak bazys yakosti vyshchoi pedahohichnoi osvity [Competence of pedagogical partnership as a basis for the quality of higher pedagogical education]. *Molod i rynok – Youth and Market*, (10), 63–68 [in Ukrainian].
3. Havrylova, O. L. (2019). Formuvannia novoho osvitnoho prostoru na pryntsypakh pedahohiky partnerstva [Formation of a new educational space based on the principles of partnership pedagogy]. *Zbirnyk naukovykh i metodychnykh materialiv konferentsii “Pedahohika partnerstva yak osnova rozvytku subiektiv osvitnoi diialnosti v umovakh novoi ukrainskoi shkoly” – Collection of scientific and methodological materials of the conference “Partnership pedagogy as a basis for the development of subjects of educational activity in the conditions of the new Ukrainian school”*, 78–86 [in Ukrainian].
4. Kovalyshyn, O. (2025). Pedahohichne partnerstvo shkoly ta simi: Osoblyvosti zaluchennia batkiv do osvitnoho protsesu [Pedagogical partnership of school and family: Features of involving parents in the educational process]. *Nova pedahohichna dumka – Nova Pedagogical Thought*, 122 (2), 99–104 [in Ukrainian].
5. Kononova, M. M. (2023). Psykholohichni chynnyky kiberbulinhu sered pidlitkiv [Psychological factors of cyberbullying among adolescents]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Psykholohiia – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Psychology*, (4), 29–32 [in Ukrainian].
6. Naidonova, L. A. (2007). Humanizatsiia stosunkiv cherez podolannia tskuvannia v shkilnii spilnoti [Humanization of relationships through overcoming bullying in the school community]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii – Scientific studies in social and political psychology*, (17), 157–166 [in Ukrainian].
7. Reznichenko, I. (2018). Pedahohichne partnerstvo simi ta shkoly v umovakh NUSH [Pedagogical partnership of family and school in the conditions of the National School]. *Psykhologo-pedahohichni problemy silskoi shkoly – Psychological and pedagogical problems of a rural school*, (59), 279–285 [in Ukrainian].
8. Tiurina, V. O., & Vavreniuk, T. D. (2020). Kiberbulinh yak forma psykholohichnoho nasylstva v pidlitkovomu ta molodizhnomu seredovyshchi [Cyberbullying as a form of psychological violence in the adolescent and youth environment]. *Psykhologichni ta pedahohichni problemy profesiinoi osvity ta patriotychnoho vykhovannia personalu systemy MVS Ukrainy – Psychological and pedagogical problems of professional education and patriotic education of personnel of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine*, 287–290 [in Ukrainian].

Надійшла 10.08.2025

Прийнята 11.09.2025

Опублікована 15.10.2025